

การสังเคราะห์องค์ความรู้ศิลปกรรมในล้านนา

The Critical of Art knowledge in Lanna

ปฏิวเร เสาว์คง

พรศิลป์ รัตนชุธเดช, ธีระพงษ์ จาตุมา, อำนาจ ชัดวิชัย

Patiwet Saokong

Pornsilp Ratanachudet, Teerapong Jatuma, Amnat Khadvichai

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail : kingkong_emmi@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ 1) เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของศิลปกรรมในล้านนา 2) เพื่อเสริมสร้างความรู้ทางศิลปกรรมล้านนา แก่เยาวชน นิสิต นักศึกษา และชุมชน 8 จังหวัดภาคเหนือ และ 3) เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ด้านศิลปกรรมล้านนา ในการส่งเสริมการศึกษาการพัฒนาคุณภาพทางศิลปะ และการสร้างเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาศิลปกรรมล้านนาในภาคเหนือตอนบน

ผลของการศึกษา พบว่า 1) ประวัติศาสตร์ศิลปกรรมในล้านนา มีร่องรอยหลักฐานศิลปวัตถุและแหล่งโบราณสถานที่กระจายตัวอยู่ในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยจำนวนมาก ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 18 โดยมีคติความเชื่อธรรมชาตินิยมหรือวิญญาณนิยม ก่อให้เกิดศิลปะผนังถ้ำ และลวดลายประดับในเครื่องมือเครื่องใช้ ต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้ามาจึงมีการผสมผสานคติความเชื่อดั้งเดิมกับพระพุทธศาสนาเข้าด้วยกันโดยการสืบทอดมาจากศิลปะทวารวดีและศิลปะลพบุรี ตั้งแต่สมัยอาณาจักรหริภุญชัย ผสมผสานกับศิลปะเชียงแสนแห่งอาณาจักรโยนก ทำให้ศิลปกรรมล้านนามีความเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศานานิกายเถรวาท 2) การเสริมสร้างความรู้ทางศิลปกรรมล้านนาโดยการจัดกิจกรรมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปกรรมท้องถิ่น กิจกรรมการฝึกอบรมความรู้และเทคนิคด้านศิลปะล้านนาแก่นิสิต นักศึกษา และประชาชนทั่วไป และ 3) การสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ด้านศิลปกรรมล้านนาที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตัวโดย

การจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมในชุมชนเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ที่แสดงถึงแนวคิดและแรงบันดาลใจของการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมในชุมชน

คำสำคัญ: ศิลปกรรม, ประวัติศาสตร์ศิลป์, ล้านนา

Abstract

This research article has 3 objectives: 1) to study the history of art in Lanna; 2) to enhance knowledge of Lanna arts for youths, students, and communities in 8 northern provinces and 3) to critical the body of knowledge of Lanna art To promote education and development of artistic quality and the creation of a creative arts city. This research was qualitative research by studying Lanna's fine arts in northern Thailand.

The results of the study found that 1) the history of art in Lanna There are many traces of artifacts and archaeological sites scattered in the upper northern region of Thailand. Since prehistoric times In the period before the 18th Buddhist century, naturalism or spiritualism pose cave wall art and decorative patterns in tools and utensils Later, when Buddhism propagated, there was a combination of traditional beliefs with Buddhism by inheriting from Dvaravati and Lopburi art. Since the era of the Hariphunchai Empire mixed with Chiang Saen art of the Yonok kingdom making Lanna arts related to Theravada Buddhism; 2) Enhancing knowledge of Lanna arts by organizing activities to develop learning resources for local arts activities for training on knowledge and techniques in Lanna art for students, students, and the general public; and 3) Critical is a body of knowledge in Lanna art that has a unique identity by organizing community participation activities to transfer knowledge that represents the concept and inspiration of artistic creations in the community.

Keywords: Art, Art history, Lanna.

บทนำ

การศึกษาวิจัยที่ทำความเข้าใจงานศิลปกรรมล้านนาโดยการใช้กรอบแนวคิดพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการวิจัยในสังคมไทยมีไม่มากนัก การทำความเข้าใจงานศิลปด้วยกรอบแนวคิดทางพุทธศาสนาจึงเป็นความจำเป็นพื้นฐาน เพราะงานเหล่านั้นล้วนสร้างขึ้นภายใต้กรอบแนวคิดทางศาสนา และมีเป้าหมายหลักในการสร้างเพื่ออุทิศแก่พระพุทธรูปในแผ่นดินล้านนา ในการวิจัยนี้มุ่งเน้นศึกษาประวัติความเป็นมา รูปแบบลักษณะ คติความเชื่อของศิลปกรรมล้านนาในช่วงพุทธศตวรรษต่างๆ อันปรากฏหลักฐานทางศิลปกรรมจำนวนมาก และเป็นช่วงที่พุทธศาสนาลัทธิเถรวาท ลัทธิวชิรญาณนิกายเถรวาท ก่อนการรับวัฒนธรรมตะวันตก

นอกจากนี้ยังได้ศึกษาถึงแนวคิดในการสร้างงานศิลปกรรมล้านนาว่า พุทธศาสนามีอิทธิพลต่อแนวคิด และรูปแบบของศิลปกรรมล้านนาอย่างไรบ้าง รวมถึงบทบาทของศิลปกรรมล้านนาที่มีต่อผู้คนในท้องถิ่นช่วงเวลาดังกล่าว ในด้านความเชื่อ ด้านวัฒนธรรม ประเพณี และการเมืองการปกครอง เพื่อให้ได้องค์ความรู้ทางวิชาการของศิลปกรรมล้านนาในสังคมไทยในด้านที่ยังไม่มีการศึกษาอย่างชัดเจน เพราะอาณาจักรล้านนาเป็นแหล่งประเพณีและศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญแห่งหนึ่ง งานศิลปกรรมของล้านนา เป็นงานที่ผูกพันอยู่กับวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ความเชื่อและตำนานท้องถิ่น โดยมักมีแนวทางการทำที่ สืบทอดกันมาหรือมีความผูกพันกับคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นหลัก (บุญส่งชัย สิงห์ กานานนท์, 2541: 5-37) รูปแบบของงานศิลปกรรมล้านนามีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ อีกทั้งยังคงมีความสัมพันธ์กับดินแดนข้างเคียงทั้งที่รุ่งเรืองมาก่อนและเติบโตร่วมสมัยกัน การรับอิทธิพลระยะแรกของงานศิลปกรรมล้านนาเกี่ยวข้องกับศิลปะมอญ พม่า ลังกา ลื้อลัวะ ต่อมาจึงมีการเกี่ยวโยงกับศิลปะสุโขทัย ศิลปะจีน และสายหิมาลัย ธิเบต เนปาล งานศิลปกรรมของล้านนาจึงเจริญเรื่อยมาจนถึงยุคทองของล้านนาในราวต้นพุทธศตวรรษที่ 21 ขอบข่ายของงานศิลปกรรมล้านนาแพร่ขยายไปในแคว้นล้านช้าง เชียงตุง สิบสองปันนา ลงไปถึงกรุงศรีอยุธยาต่อมาศิลปกรรมล้านนาคอนข้างขาดหลักฐานไป เมื่อตกอยู่ภายใต้การปกครองของพม่า (คมเนตร เซษฐพัฒน์นิช, 2546: 23-25) จนกระทั่งราวปลายพุทธศตวรรษที่ 23

งานที่ศิลปินสร้างสรรค์ขึ้นไม่เพียงใช้ฝีมือเท่านั้นแต่ยังอาศัยความคิดและจิตวิญญาณสร้างด้วยรูปแบบศิลปะภายใต้ร่มเงาความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเป็นส่วนที่ถูกนำมาพอกพูนเป็นเปลือกนอกห่อหุ้มแก่นภายในอันเป็นสาระที่เป็นความงาม ในพุทธ

ศาสนาจึงมีศิลปวัตถุมากมายที่เป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนเรื่องราวต่างๆ ในพุทธศาสนาเพื่อเป็นตัวกระตุ้นให้มนุษย์เข้าถึงความจริงด้วยสติปัญญาอันเป็นหลักการสำคัญของพุทธปรัชญาที่มีการปรับความหมายจากมุมมองทางศาสนาแบบเดิมมาสู่ความคิดให้เป็นโลกปัจจุบันเชิงปรัชญาอันมีเหตุผลรองรับการใช้ศิลปะเป็นตัวกระตุ้นเป็นการสนับสนุนอย่างหนึ่งที่ชักจูงใจให้ศาสนิกชนเชื่อถือและมีความศรัทธาในศาสนายิ่งขึ้น เช่น งานจิตรกรรม สถาปัตยกรรม และประติมากรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำรงวิถีชีวิตนับตั้งแต่เกิดจนตายของมนุษย์ภายในสังคมและวัฒนธรรมล้านนาที่มีการพึ่งพาอาศัย ความเชื่อความศรัทธาร่วมกันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และสิ่งต่าง ๆ เป็นสื่อสัญลักษณ์ของผู้คนในแต่ละชุมชนที่แสดงถึงเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ และความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชุมชนในล้านนาด้วย ภายใต้งานที่มีวัฒนธรรมความเชื่ออันถือเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คน เช่น ความเชื่อเรื่อง ของนรก สวรรค์ การเกิดและชีวิตหลังความตาย ความเชื่อเหล่านี้แสดงถึงแนวคิดทางอภิปรัชญาในพุทธศาสนาแบบชาวบ้านอีกด้วย (Popular Buddhism) คือ มีการผสมผสานความเชื่อแบบดั้งเดิมและคติทางศาสนาพราหมณ์มาใช้ ดังปรากฏในสถานที่ต่างๆ จากความสงสัย อยากที่จะเข้าใจในสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในคติความเชื่อของฮินดู ที่งานวิจัยส่วนใหญ่ก็ได้รวบรวมความคิดและข้อมูลในเบื้องต้นที่การจากการวิเคราะห์ข้อมูล เนื้อหาบางแล้วแต่อาจจะยังไม่สามารถที่มาสืบสร้างสรรค์ หรือประมวลผล ผสมผสานแนวคิดต่างๆ เข้าด้วยกันเพื่อให้ได้ศิลปกรรมล้านนาที่มีองค์ความรู้ที่เกิดจากการสังเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น (พระครูธีรสุตพจน์ (สง่า ไชยวงศ์), 2547: 133)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความมุ่งหวังที่จะศึกษาการสังเคราะห์องค์ความรู้ศิลปกรรมในล้านนา ผู้วิจัยมีแนวคิดที่อยากจะทำให้เกิดองค์ความรู้ทางศิลปกรรมล้านนา อันจะเป็นชุดความรู้หนึ่งที่เป็นหลักฐานการเรียนรู้เกี่ยวกับมรดกงานศิลปกรรมโบราณล้านนา โดยให้ชุมชนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา ผู้สนใจในงานวิจัยชุดนี้ สามารถนำชุดความรู้นี้ไปเรียนรู้และต่อยอดองค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์ของคณะนักวิจัยในแขนงต่างๆ อันจะก่อให้เกิดการอนุรักษ์และพัฒนาการทางวัฒนธรรมล้านนาโดยชุมชนท้องถิ่น สถาบันการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของศิลปกรรมในล้านนา
- 2) เพื่อเสริมสร้างความรู้ทางศิลปกรรมล้านนา แก่เยาวชน นิสิต นักศึกษา

และชุมชน 8 จังหวัดภาคเหนือ

3) เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ศิลปกรรมล้านนา ในการส่งเสริมการศึกษาการพัฒนาคุณภาพศิลปะ และการสร้างเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อทราบถึงการพัฒนาพื้นที่ในเขต 8 จังหวัดภาคเหนือให้เป็นเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา และการสร้างแหล่งเรียนรู้เชิงศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชนแนวพุทธ การสร้างกิจกรรมทางด้านศิลปะในรูปแบบที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตน โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับกลุ่มเป้าหมายในชุมชน เพื่อสรุปและสังเคราะห์ชุดองค์ความรู้ทางศิลปกรรมเชิงพุทธ รวมไปถึงศิลปกรรมในล้านนาในแขนงต่างๆ ที่มีการบันทึก จารึก ที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อกำหนดการสร้างชุดองค์ความรู้ที่จะรวบรวมข้อมูลต่างๆ ออกมาให้เข้าใจง่าย และสามารถไปต่อยอดในการอนุรักษ์ผลงานศิลปกรรมในล้านนาเหล่านี้ไว้ โดยการใช้คำถามปลายเปิด (Open-ended Questions) การสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลจารึกและเอกสารทางประวัติศาสตร์ ข้อมูลทางโบราณคดี การขุดค้นชั้นทางวัฒนธรรม และการขุดแต่งโบราณสถาน การลงพื้นที่สำรวจกลุ่มซากโบราณสถานและโบราณวัตถุ ตามสถานที่ต่างๆ ในพื้นที่เขตล้านนา การวิเคราะห์รูปแบบศิลปะ ตามกลุ่มจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรมจากเอกสารตำราทางวิชาการ หนังสือศิลปะ บทความศิลปะ การออกแบบรูปแบบสันนิษฐานซากโบราณสถาน ที่มีหลักฐานในการลงพื้นที่ด้วย Graphic Design (3D) กลุ่มโบราณสถานขนาดใหญ่ และมีร่องรอยหลักฐานรูปแบบศิลปกรรมที่น่าสนใจ ร่วมกับข้อมูลทางโบราณคดี จารึกและเอกสารทางประวัติศาสตร์ ในพื้นที่เขตล้านนา 8 จังหวัด รูปแบบสันนิษฐานจากซากวิหาร เจดีย์ โดยเสนอจินตทัศน์ที่เป็นไปได้ของรูปแบบศิลปะแบบใหม่

2. การจัดประชุมเสวนาทางวิชาการและกิจกรรมเชิงปฏิบัติการช่วยในการพัฒนาความรู้ความสามารถทางศิลปกรรมล้านนาเกี่ยวกับสุนทรียภาพ ให้แก่นิสิต นักศึกษา นักเรียนและชาวบ้านในชุมชน นำความรู้ที่ได้จากงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้จริง ครอบคลุม 8 จังหวัด ภาคเหนือ โดยเน้นเป็นพื้นที่หลักและพื้นที่สร้างสรรค์ รวมไปถึงสถานที่ที่เป็น

แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ แหล่งโบราณสถาน วัด ชุมชน และการพัฒนาชุมชนแห่งใหม่ที่มีศักยภาพและความพร้อมในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปกรรมแห่งใหม่ ได้แก่ จังหวัดเชียงราย มีจำนวน 4 วัด ได้แก่ วัดร่องชุ่น วัดร่องเสือเต้น วัดพระแก้ว วัดห้วยปลา깅 จังหวัดเชียงใหม่ มีจำนวน 6 วัด และ 1 แห่ง ได้แก่ วัดพระธาตุดอยสุเทพ วัดเจ็ดยอด จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 2 วัด ได้แก่ วัดพระธาตุทองมู วัดจองคำ จังหวัดลำปาง มีจำนวน 10 วัด ได้แก่ วัดพระแก้วดอนเต้า วัดเจ็ดยอดหลวง วัดศรีชุม วัดศรีลองเมือง วัดป่าฝาง วัดจองคำ วัดไหล่หิน วัดพระธาตุลำปางหลวง วัดปงยางคก วัดปงสนุกเหนือ จังหวัดลำพูน มีจำนวน 4 วัด ได้แก่ วัดพระธาตุหริภุญไชย วัดบ้านปาง วัดวัดพระบาทตากผ้า วัดพระธาตุ 5 ดวง จังหวัดแพร่ มีจำนวน 4 วัด ได้แก่ วัดพระธาตุช่อแฮ วัดพระบาทมิ่งเมือง วัดพระธาตุ สุโตนมมงคลคีรี วัดสูงเม่น จังหวัดน่าน มีจำนวน 7 วัด ได้แก่ วัดภูมินทร์ วัดหนองบัว วัดพระธาตุแช่แห้ง วัดมิ่งเมือง จังหวัดพะเยา วัดศรีโคมคำ วัดจอมทอง วัดอนาลโย

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ (key informant) ได้แก่ กลุ่มประชากรเป้าหมาย ประกอบด้วย กลุ่มตัวอย่างพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำในชุมชน ผู้นำชุมชนในแต่ละพื้นที่ 8 ท่าน กลุ่มตัวอย่างศิลปินที่ทำงานร่วมด้วยในพื้นที่พัฒนา 20 ท่าน กลุ่มตัวอย่างเยาวชน นิสิต นักศึกษา สถาบันการศึกษาทางศิลปะ แต่ละแห่ง 10 ท่าน กลุ่มตัวอย่างผู้สร้างสินค้าเชิงศิลปกรรมล้านนา 8 ท่าน กลุ่มตัวอย่างภาครัฐที่ส่งเสริมการทำงานวิจัย 8 ท่าน จำนวนรวมกลุ่มผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ (key informant) จำนวนทั้งสิ้น 54 รูป/คน และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ได้แก่ กลุ่มตัวแทนชาวบ้านและเยาวชนในพื้นที่ จำนวนแต่ละ 50 คน 8 แห่ง รวมทั้งสิ้น 400 คน รวมกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ทั้งสิ้น 454 รูป/คน

ผลการวิจัย

1) ประวัติความเป็นมาของศิลปกรรมในล้านนา พบว่า ศิลปกรรมล้านนามีมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ (สมัยหินกลาง – สมัยหินใหม่ 10,000 – 5,000 ปี และยุคโลหะ 1,000 ปีก่อนพุทธศักราช) อาทิ แหล่งโบราณคดีดอยเวียง – ดอยวง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย แหล่งโบราณคดีผาคันนา อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ แหล่งโบราณคดีวังโฮ อำเภอมืองลำพูน จังหวัดลำพูน แหล่งโบราณคดีประตูลา อำเภอมะแมะ จังหวัดลำปาง แหล่งโบราณคดีเวียงบัว อำเภอมือง จังหวัดพะเยา แหล่งโบราณคดีคุ้มวิชัยราชา อำเภอมือง จังหวัดแพร่ แหล่งโบราณคดีเขาภูซาง อำเภอมือง จังหวัดน่าน แหล่งโบราณคดีถ้ำน้ำ

ลอด ถ้ำผีแมน อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ปรากฏร่องรอยหลักฐานศิลปวัตถุและแหล่งโบราณสถานที่กระจายตัวอยู่ในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยจำนวนมาก ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 18 โดยมีคติความเชื่อธรรมชาติ นิยมหรือวิญญาณนิยม ก่อให้เกิดศิลปะผนังถ้ำ และลวดลายประดับในเครื่องมือเครื่องใช้ กระทั่งถึงยุคประวัติศาสตร์ล้านนามีหลักฐานในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการรับวัฒนธรรมจากภายนอกของภาคเหนือตอนบน ซึ่งเป็นดินแดนที่ได้รับพระพุทธศาสนาหลังสุดในช่วงพุทธศตวรรษที่ 13 หลักฐานในการขุดพบ คือ ระฆังสำริด เครื่องโลหะ เป็นยุคโลหะตอนปลายที่บ้านวังไทย อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน และพบโครงกระดูกก่อนประวัติศาสตร์ พบลูกปัดหินสี ซึ่งเป็นศิลปะที่ทำขึ้นที่อินเดีย การเข้าสู่ยุคประวัติศาสตร์ของทางเหนือ เมื่อพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้ามาจึงมีการผสมผสานคติความเชื่อดั้งเดิมกับพระพุทธศาสนาเข้าด้วยกัน โดยการสืบทอดมาจากศิลปะทวารวดีและศิลปะลพบุรี ตั้งแต่สมัยอาณาจักรหริภุญชัย ผสมผสานกับศิลปะเชียงแสนแห่งอาณาจักรโยนก ทำให้ศิลปกรรมล้านนามีความเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท

2) การเสริมสร้างความรู้ทางศิลปกรรมล้านนา แก่เยาวชน นิสิต นักศึกษา และชุมชน 8 จังหวัดภาคเหนือ โดยการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น อย่างมีส่วนร่วมหลากหลายกิจกรรม ได้แก่ การจัดกิจกรรมการสอนและแนะนำความรู้เทคนิคด้านการงานที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปะแก่นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจในงานศิลปะด้านการส่งเสริมคุณภาพศิลปกรรมในการสร้างสรรค์ศิลปะล้านนาร่วมกับชุมชนภาคเหนือตอนบน เพื่อปลูกฝังความรักในงานศิลปะ ความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา และปลูกจิตสำนึกความรักในศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ณ พื้นที่วิจัย 8 แห่ง และกิจกรรมการส่งเสริมการศึกษา การพัฒนาคุณภาพศิลปะ และการสร้างเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ต่อการเกิดองค์ความรู้ศิลปกรรมในล้านนาสู่การสร้างสรรค์ใหม่ เพื่อเป็นการดำเนินถ่ายทอดองค์ความรู้ หรือถอดบทเรียนจากการจัดกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้เรื่องศิลปกรรมล้านนา

3) การสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ด้านศิลปกรรมล้านนาที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตัวโดยการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมในชุมชนเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ที่แสดงถึงแนวคิดและแรงบันดาลใจของการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมในชุมชน แบ่งเป็น 4 ประเด็น สำคัญ ได้แก่ วิถีล้านนา ศรัทธาเหนือธรรมชาติ พิธีกรรมทางศาสนา พลังศรัทธา ศิลปกรรมยุคใหม่ 3 มิติ การตกผลึกทางความคิดที่เกิดจากการสังเคราะห์เช่นนี้เกิดขึ้นได้เพราะสมาชิกในทีมงานวิจัยมีความเข้าใจ โดยมีประเด็นที่ถอดจากการเรียนรู้โดยตรง อาทิเช่น กิจกรรม

การส่งเสริมการศึกษาการพัฒนาคุณภาพศิลปะด้านสร้างพื้นที่ในการรับฟัง แลกเปลี่ยน และเรียนรู้ร่วมกัน ด้านระดมความคิด เพื่อแสวงหาการสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมล้ำ นานาใหม่ ด้านเวทีถอดบทเรียนกิจกรรมการสร้างสรรคใหม่ ทบทวนเพื่อการทำงานก้าวต่อ ไป ด้านการถอดบทเรียนกิจกรรมสร้างแรงบันดาลใจการสร้างสรรคศิลปกรรมล้ำ นานาใหม่ ด้านกิจกรรมการสร้างสรรคศิลปกรรมล้ำ นานาใหม่ และสร้างศิลปินล้ำ นานารุ่นใหม่ที่เกิดจาก การสังเคราะห์องค์ความรู้ที่นำเสนอ ในบริบทที่เรียกว่า The City of Arts: การพัฒนาเมือง ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา

อภิปรายผล

การศึกษาประวัติความเป็นมาของศิลปกรรมในล้านนานั้นจะเห็นได้ว่า ประวัติศาสตร์ศิลปกรรมยุคประวัติศาสตร์ในล้านนามีคุณค่าเชิงหลักฐานในช่วงหัวเลี้ยว หัวต่อของการรับวัฒนธรรมจากภายนอกของภาคเหนือตอนบน ซึ่งเป็นดินแดนที่ได้รับ พุทธศาสนาหลังสุดในช่วงพุทธศตวรรษที่ 13 การเข้าสู่ยุคประวัติศาสตร์ของทางเหนือ คือ การรับเอาพุทธศาสนาเข้ามามีบทบาททางศิลปะต่างๆ ซึ่งจำแนกออกเป็นแต่ละยุคแต่ละ สมัยดังนี้ ศิลปกรรมล้านนาก่อนประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์เวียงเจ็ดลิน ประวัติศาสตร์ อาณาจักรเชียงแสนประวัติศาสตร์เมืองหริภุญชัย ประวัติศาสตร์ล้านนาเมืองเชียงใหม่ และ การหาอัตลักษณ์รูปแบบการสร้างสรรคศิลปกรรมในล้านนา มีความสอดคล้องกับ ศักดิ์ ชัย สายสิงห์ (2556: 146) กล่าวว่าหลักฐานทางศิลปกรรมอาณาจักรล้านนาได้สร้างสรรค งานช่างอันโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ได้แก่ศิลปะล้านนาหรือแต่เดิมเรียกว่าศิลปะ เชียงแสน ซึ่งได้บ่งบอกวิถีความเป็นมาของชาวล้านนาสะท้อนถึงภาพความรุ่งเรืองของ อาณาจักรแห่งนี้ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 19-22 โดยมีการนับถือศาสนาพุทธแบบเถรวาทเป็น หลัก ทำให้สร้างสรรคงานศิลปกรรมที่มาจากศรัทธาเป็นสำคัญ โดยมีแหล่งบันดาลใจมาจาก ศิลปะพุกาม ศิลปะลังกา ศิลปะสุโขทัย ศิลปะจีน จากนั้นชาวล้านนาจึงได้สร้างสรรคงานที่ มีแบบแผนอันเป็นรูปแบบเฉพาะของตัวเองเกิดขึ้นและมีพัฒนาการสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

การเสริมสร้างความรู้ทางศิลปกรรมล้านนา แก่เยาวชน นิสิต นักศึกษา และ ชุมชน 8 จังหวัดภาคเหนือนั้นเป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการศึกษาการพัฒนาคุณภาพ ศิลปะ และการสร้างเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ต่อการเกิดองค์ความรู้ศิลปกรรมในล้านนา สู่อการสร้างสรรคใหม่ เพื่อเป็นการดำเนินถ่ายทอดองค์ความรู้ หรือถอดบทเรียนจากการจัด กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้เรื่องศิลปกรรมล้านนาให้เหมาะสมกับผู้เรียนที่ได้เรียนรู้โดยตรง

และได้สร้างผลงานออกมาสู่สาธารณชน และพร้อมกับพัฒนาตนเองและผู้เรียนรู้ไปสู่การสร้างสรรคศิลปกรรมล้ำนยุคใหม่ และเป็นการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นล้ำนอย่างมีส่วนร่วมหลากหลายกิจกรรม เพื่อปลูกฝังความรักในงานศิลปะ วัฒนธรรมต่อพระพุทธศาสนา ซึ่งมีความสอดคล้องกับวิมลสิทธิ์ หรยางกูร (2011: 9-10) ที่กล่าวไว้ว่าการสร้างสรรค์สัญลักษณ์ของสภาพแวดล้อมชุมชนเมือง เกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมอย่างเหมาะสมเพื่อให้เกิดจินตภาพสาธารณะ การอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และคุณค่าทางสถาปัตยกรรม และการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมให้เป็นสัญลักษณ์ใหม่ของชุมชนเมือง

การสังเคราะห์องค์ความรู้ศิลปกรรมล้ำน ในการส่งเสริมการศึกษาการพัฒนาคุณภาพศิลปะ และการสร้างเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ เป็นการสังเคราะห์ศิลปะที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่โดดเด่นของประเทศไทยนั้นซึ่งถือได้ว่ามีความสำคัญและมีคุณค่าทางจิตใจในทางพุทธศาสนา ทางล้ำนจะเห็นได้ว่ามีศิลปวัตถุที่สามารถทำหน้าที่นี้ได้ ถ้านำพาให้คนตระหนักถึงศีลธรรมอันดี เพราะว่าศิลปกรรมล้ำนเป็นสื่อที่อธิบาย ถ่ายทอดอุดมคติต่างๆ จะเห็นได้ว่ามีจุดร่วมกันในดินแดนล้ำน เป็นดินแดนที่ผู้คนให้ความสำคัญในเรื่องความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับ ไชยสิทธิ์ ชาญอาวุธ (2560: 124-135) ได้กล่าวว่าความสำคัญกับบริบทสังคมที่ตนดำรงอยู่ซึ่งประกอบด้วยเหตุการณ์ต่างๆ และการดึงความคิดสร้างสรรค์ของตนเองออกมาสร้างผลงานเพื่อสื่อสารกับผู้ที่พบเห็นงานในพื้นที่สาธารณะได้ตระหนักและรู้สึกร่วมกับเหตุการณ์เหตุการณ์สำคัญในสังคมรวมถึงความศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่อยู่ภายใต้จิตใจตนเอง เช่นเดียวกับพรณี วิรุณานนท์ ได้ให้ความคิดไว้ว่าการเผยแพร่ผลงานศิลปกรรมสู่สาธารณชนในหลายช่องทางเพื่อให้คนตระหนักถึงการรักษานูรักษ์ศิลปกรรมล้ำน ได้แก่ การจัดประชุมสัมมนากับแกนนำชุมชน และพระสงฆ์ในการขับเคลื่อนผลงานศิลปกรรมล้ำนที่ได้สร้างสรรค์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ การถ่ายทำข้อมูลเผยแพร่ผลงานลงสู่หนังสือพิมพ์ออนไลน์ เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวความคิดจินตนาการการสร้างงานสังเคราะห์ผลงานศิลปกรรม และถ่ายทอดให้กับคนรุ่นหลัง และพระสงฆ์ และประชาสัมพันธ์สู่สาธารณชนอีกประการหนึ่ง

องค์ความรู้จากงานวิจัย

สรุป

ประวัติศาสตร์ศิลปกรรมในล้านนา มีร่องรอยหลักฐานศิลปวัตถุและแหล่งโบราณสถานที่กระจายตัวอยู่ในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยจำนวนมาก ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 18 โดยมีคติความเชื่อธรรมเนียมหรือวิญญานนิยม ก่อให้เกิดศิลปะผนังถ้ำ และลวดลายประดับในเครื่องมือเครื่องใช้ ต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้ามาจึงมีการผสมผสานคติความเชื่อดั้งเดิมกับพระพุทธศาสนาเข้าด้วยกันโดยการสืบทอดมาจากศิลปะทวารวดีและศิลปะลพบุรี ตั้งแต่สมัยอาณาจักรสุโขทัย ผสมผสานกับศิลปะเชียงแสนแห่งอาณาจักรโยนก ทำให้ศิลปกรรมล้านนามีความเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศานานิภายเถรวาท หลังจากนั้น จึงทำการเสริมสร้างความรู้ทางศิลปกรรมล้านนาโดยการจัดกิจกรรมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปกรรมท้องถิ่น กิจกรรมการฝึกอบรมความรู้และเทคนิคด้านศิลปะล้านนาแก่นิสิต นักศึกษา และประชาชนทั่วไป และการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมในชุมชนเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ที่แสดงถึงแนวคิดและแรงบันดาลใจของการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมในชุมชน

บรรณานุกรม

- ไชยสิทธิ์ ชาญอาวุธ. (2560). “ศิลปะข้างถนนการแสดงออกบนพื้นที่สาธารณะต่อเหตุการณ์สำคัญในสังคม”. **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี**. 11(2), 124-135.
- บุญส่งชัย สิงห์กานานนท์. (2541). “ข้อสังเกตต่อทฤษฎีเชิงสร้างสรรค์ทางศิลปะ”. **อักษรศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร**. 21(1), 5-37.
- คมเนตร เชษฐพัฒนวนิช. **ความเชื่อพื้นบ้านล้านนา**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระครูธีรสุตพจน์ (สง่า ไชยวงศ์). (2557). “วิเคราะห์ศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อการสร้างงานพุทธศิลปกรรมล้านนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิมลสิทธิ์ หรยางกูร. (2011). “การสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมชุมชนเมืองที่น่าอยู่อาศัย: ปัญหาที่มองไม่เห็นและแนวทางแก้ไข”. **วารสารวิจัยและสาระสถาปัตยกรรม/การผังเมือง**. 8 (2), 9-10.
- ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (2556). **พระพุทธรูปในประเทศไทย: รูปแบบ พัฒนาการ และความเชื่อของคนไทย**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.